

Nationella samrådet för initiering och
uppföljning av forskningsfinansiering
inom ekologisk produktion och konsumtion
c/o Centrum för uthållig lantbruk
Box 7047
SLU
750 07 Uppsala

Yttrande avseende ramprogram för forskning inom ekologisk produktion och konsumtion 2010 – 2012

SLU tackar för möjlighet att yttra sig och lämnar följande synpunkter.

Kortfattade synpunkter

- SLU anser att ramprogrammet kunde ha bättre bemött och belyst olika aspekter av debatten om ekologisk produktion.
- SLU anser att ramprogrammet i för stor utsträckning tar upp problem som är gemensamma för alla typer av lantbruksproduktion och efterlyser fokus på de problemen som är specifika för ekologisk produktion.
- *Klimat, Energi, Hållbara livsmedelssystem* och *Marknad* är de fyra utvalda fokusområdena. SLU anser emellertid att *Miljöfrågor* också kunde varit ett prioriterat område, eftersom de flesta konsumenter av ekoprodukter upplever positiva miljöeffekter som ett av de viktigaste argumenten för att köpa sådana produkter.
- Ett mera neutralt och generellt sätt att formulera programtexten efterlyses.
- Programmet kunde vara bättre underbyggt utifrån litteraturen inom relevanta forskningsfält.
- Det samhällsekonomiska området benämnt ”marknad” har en bristfällig förankring i relevant och aktuell forskning.

Övergripande synpunkter

Inom SLU finns det olika åsikter om öronmärkta pengar för att utveckla ekologisk produktion. Vissa anser att en hållbar utveckling av svenskt jordbruk som ger livsmedel av god kvalitet i tillräcklig mängd, med så ringa negativa miljöeffekter som möjligt, bäst uppnås om vi avsätter forskningsmedel till just detta, och inte begränsar det till ekologisk produktion. De anser att forskningsprojekt som är inriktade mot att utveckla ekologiskt lantbruk skall konkurrera med andra projekt som syftar till en hållbar utveckling av svenskt lantbruk. Andra

Postadress	Besöksadress	Telefon	Postgiro	Telefax	1
Box 7082	Arrheniusplan 12	018-67 10 00	1 56 67-9	018-6720 00	
750 07 Uppsala					

delar uppfattningen i FORMAS utvärdering 2006 av forskning/utveckling inom ekologisk produktion, där slutsatserna bl.a. var att man ska fortsätta att öronmärka medel för ekologisk produktion. Argumentet i utvärderingen var att ekologisk produktion är ett värdefullt och internationellt accepterat fokus för forskning och att det finns stort behov av forskning kring biologiska komponenter av ekologisk produktion.

Av dessa skäl anser SLU att ramprogrammet bättre kunde ha bemött och belyst olika aspekter av denna meningsskillnad. Programmet har sammanställts med stöd av en arbetsgrupp bestående av personer med en klart positiv inställning till ekologiskt lantbruk. En mera nyanserad syn på formerna för ekologisk produktion och ett bättre ramprogram som syftar till att utveckla ett långsiktigt hållbart svenskt jordbruk kunde ha uppnåtts om gruppen hade inkluderade personer med en mer kritisk hållning till ekologisk produktion.

Programmet sägs syfta till att *”hjälpa forskningsfinansiärerna att prioritera mellan olika projekt”* samtidigt som det har framtagits *”i samarbete med ... forskare och forskningsfinansiärer.”* SLU skulle uppskatta om programmet kort förklarade hur gruppen har arbetat för att bidra med objektiva prioriteringar och riktlinjer.

Programtexten är skriven i en värderande stil som exemplifieras i följande påstående: *”Hur olika styrmedel för ekologisk produktion, som exempelvis miljöersättningar, kan leda till ökad måluppfyllelse och vilka positiva miljöeffekter detta ger är fortsättningsvis viktigt att studera”* (sid. 15). Ett mera neutralt och generellt sätt att formulera frågorna vore att fråga hur producenternas beteende påverkas av ekologiska styrmedel, samt vilka effekter ökad ekologisk produktion har på miljö.

Internationella arenan

FORMAS utredning drog slutsatsen att forskning i Sverige inom ekologisk produktion skulle stärkas genom ett ökat samarbete på den internationella arenan. Värde av och möjligheter till mera samarbete både inom och utanför landet nämns inte alls i ramprogrammet. SLU anser att det finns ett behov av att vidga kretsen av forskare som är engagerade i ekologisk produktions forskning, särskilt inom samhällsvetenskapliga områden.

Relevant litteratur

SLU anser att programmet kunde ha underbyggts bättre utifrån litteraturen inom relevanta forskningsfält. Ett exempel är programmets inledning (sid. 5), i vilket förklaringar till starkt stigande jordbrukspriser under 2007-2008 presenteras. Denna analys saknar referenser till en omfattande litteratur om orsaker och implikationer av höga priser, inte minst för de fattiga, och upplevs som ytlig och delvis felaktig. (Att jordbruk i fattiga länder länge har varit eftersatt bidrar naturligtvis till försörjningsproblem, men knappast till plötsliga och kraftiga prisökningar.)

Det samhällsekonomiska området benämnt ”marknad” har en bristfällig förankring i relevant och aktuell forskning. Referenser till litteraturen, i synnerhet till vetenskapliga tidskrifter, saknas praktiskt taget helt. De fåtaliga referenserna hänvisar till interna rapporter och dylikt. Att formulera ett program för forskning utan att ta avstamp i det som faktiskt redan har gjorts är en allvarlig brist. Omfattade internationell och nationell forskning föreligger både om konsumenternas attityder/betalningsvilja för ekologiska produkter och producenternas val av produktionsmetoder. Vid bland annat Institutionen för ekonomi vid SLU finns det ett flertal forskare som ägnar sig åt forskning inom dessa områden.

Vidare bör samhällsekonomisk forskning om ekologiska frågeställningar vara väl förankrad i den generella forskningen om producenternas respektive konsumenternas beteende, marknadens funktionssätt, m.m. Det som presenteras är snarare en lista på små delprojekt.

Detaljerade synpunkter

Fokus på problemen specifika för ekologisk produktion

SLU anser att ramprogrammet i för stor utsträckning tar upp problem som är gemensamma för alla typer av lantbruksproduktion och efterlyser fokus på de problemen som är specifika för ekologisk produktion. Ekologisk produktion ställer krav på odlaren som delvis skiljer sig från kraven som ställs på odlare som tillämpar andra produktionssätt. För att främja ekologisk produktion behövs forskningsinsatser som direkt syftar på problemen som är specifika för denna typ av odling. Man skriver till exempel på sidan 10: ”*Ett mer ekologiskt anpassat lantbruk är tvunget att bygga på biologisk mångfald, åtgärder som höjer markbördigheten, recirkulering av näringsämnen och minskad jordbearbetning* (Niggli m.fl., 2009).” SLU anser att detta påstående gäller alla former av lantbruk.

Ett exempel är hur man kan förbättra synkroniseringen mellan mineraliseringen av organiska kvävegödselmedel och växternas kväveupptag. Detta är en nyckelfråga både för att kunna öka produktionen av ekologiskt odlade grödor och för att kunna minska kväveutlakningen. Ett annat exempel är efterfrågan på ekologiska produkter, som har ökat mycket och inte kan tillgodoses med enbart svenska produkter. Forskning som tar tag i problemen kring fördelning av svenska och utländska produkter på marknaden är viktig för odlarens produktionsval.

Växtskydd nämns mest under avsnittet klimat. Det är förvisso sant att växtskyddsproblemen kan bli större med ett varmare klimat, men det är även angeläget att ta upp aktuella problemen. Det föreligger idag ett mycket stort behov av metoder för att eliminera ogräs samt motverka sjukdomar och insektsangrepp. Man kunde ha gjort en analys av aktuella problem med näringstillförsel till växterna, växtskydd samt skötsel av husdjur. Utifrån en sådan analys kunde man sedan prioritera behovet av forskningsansatser.

Prioriterade områden

Fyra fokusområden har utvalts: *Klimat, Energi, Hållbara livsmedelssystem* och *Marknad*. *Miljöfrågor* kunde dock också varit ett prioriterat område, eftersom de flesta konsumenter av ekoprodukter upplever positiva miljöeffekter som ett av de viktigaste argumenten för att köpa sådana produkter. Det finns förvisso en del miljörelaterade synpunkter inom ramen för de utvalda områdena, men SLU anser att miljöfrågor förtjänar en egen rubrik.

Klimat

Det konstateras att ”potentialen att öka markens kolinbindning är stor” och därmed kan jordbrukets påverkan på klimatet minska. Hur övergång till ekologisk odling skulle kunna bidra till en större kolinbindning är dock oklar. Om man jämför gröda för gröda odlad ekologiskt respektive konventionellt är det så gott som alltid en större kolinbindning i det konventionella alternativet beroende på avsevärt högre skörd. Denna kolinbindning överstiger vida den förbrukning av kol som åtgår vid framställandet av handelsgödselkväve. Handelsgödselkväve kan dessutom framställas med icke-fossil energi, vilket gör att kolbalansen blir ännu fördelaktigare för konventionell odling.

Det hävdas att ”idisslarna fyller en central funktion i det ekologiska lantbruket då de kan omsätta grovfoder som produceras från de för växtodlingen nödvändiga vallarna”. Vi får förvisso på detta sätt fram högkvalitativa livsmedel, med det är mycket energikrävande, vilket man bör poängtera.

Energi

Det påstås att ”ekologiskt lantbruk ofta använder mindre mängd energi per producerat livsmedel och därmed har generellt en högre energieffektivitet”. Att använda energieffektivitet definierat på detta sätt är dock vilseledande. I så fall skulle det mest energieffektiva alternativet vara att bruka jorden manuellt utan användning av traktorer, handelsgödselmedel m.m. Man måste sätta förbrukningen av energi i relation till vad som produceras. Nettoenergiproduktionen, d.v.s. totalt producerad energi minus energiförbrukning, är oftast betydligt högre i konventionella odlingssystem än i ekologiska.

Det påpekas att ”en central fråga för den ekologiska produktionen och konsumtionen är att ta tillvara organiskt material från det övriga samhället”. Utgångspunkten är att man ska få fram ”bättre anpassade organiska gödselmedel”. Det finns idag teknik att framställa oorganiska gödselmedel från organiskt avfall, vilket kunde lyftas fram i programmet. Man får på så sätt fram ett bra gödselmedel utan skadliga miljögifter.

Hållbara livsmedelssystem

Det påpekas att ”för att trygga livsmedelsförsörjningen behöver resursutnyttjandet effektiviseras samtidigt som en hög produktion av mat utvecklas”. Programmet borde belysa debatten i litteraturen som diskuterar hur svårt det är att uppnå detta med ekologisk produktion.

Det är en vanligt förekommande uppfattning att närproducerad mat är detsamma som ekologisk mat, vilket också antyds på flera ställen i programmet. Detta är fel; konventionell mat kan också vara närproducerad.

Fakulteten har inhämtat synpunkter från professor Lars Bergström, Institutionen för mark och miljö; professor Barbara Ekbom, Institutionen för växtproduktionsekologi; och professor Ewa Rabinowicz, Institutionen för ekonomi, alla vid SLU.

Beslut i detta ärende har fattats av Professor Kristina Glimelius, dekanus, Fakulteten för naturresurser och lantbruksvetenskap vid SLU. Föredragande har varit forskningssekreterare Carolyn Glynn.

Kristina Glimelius

Carolyn Glynn

<i>Postadress</i>	<i>Besöksadress</i>	<i>Telefon</i>	<i>Postgiro</i>	<i>Telefax</i>
Box 7082 750 07 Uppsala	Arrheniusplan 12	018-67 10 00	1 56 67-9	018-6720 00